چیرۆکنووسی ناسراوی منداڵان کۆرنیلیا فونکە ... رۆزا شوان

لە پاڵ نووسەرە کلاسیکییەکانی ئەڵمانیا لە بواری ئەدەبی منداڵاندا، کە لە دەرەوەی ئەڵمانیادا لە جیهاندا ناسراون و ناوبانگێکی باشیان هەیە. چەند ناوێکی تازە دەرکەوتن کە رێکۆردێکی تازەیان تۆمارکرد، لە بواری زۆرترین ژمارەی فرۆشتنی پەرتووکی منداڵان دا لە جیهاندا. لە سەرووی ئەم نووسەرە تازانەوە، ناوی کۆرنیلیا فونکە دێت.
کۆرنیلیا فونکە لە بواری نووسین بۆ منداڵاندا دەرکەوت، جیاوازی لەگەڵ نووسەرانی پێشتردا هەیە. فونکە ریچکە شکێنە و توانی ئەدەبی منداڵان لە ناوخۆییەوە بگەیەنێتە جیهانی و بە سەر بەربەستی زمان و بیرۆکە باوەکانی ئەدەبی منداڵاندا زاڵ بێ، کە لەو سەردەمەدا باوبوون. تا گەیشتە ئەوەی کە خانەکانی بڵاوکردنەوە جیهانییەکانی پەرتووک، کێبڕکێیان لەسەر کڕین و مافی رێپێدانی وەرگێڕان و چاپکردن و بڵاوکردنەوەی پەرتووکەکانی دەکرد. کە لێی بکەن و مۆڵەتی وەرگێڕان و چاپکردنیان لێی وەربگرن.
لە ئەمڕۆدا لە ئەڵمانیا، بایەخێکی تایبەتی و زۆر بە ئەدەبی منداڵان دەدرێ. بۆ نموونە تەنیا لە ساڵی (٢٠٠٥) دا، (١٨٠٠) پەرتووکی هەمەجۆرەی منداڵانیان وەرگێڕایه سەر زمانی ئەڵمانی، بەرانبەر بە وەرگێڕانی (٥٦٩) رۆمان بۆ سەر زمانی ئەڵمانی.

چیرۆکنووسی ئەڵمانی، خاتوو (کۆرنیلیا فونکە) یەکێکە لە چیرۆکنووسە ناسراو و بەناوبانگەکانی جیهانی لە بواری چیرۆک و رۆمان نووسین بۆ منداڵان و بۆ لاوان.
کۆرنیلیا فونکە، جێ پەنجەی لە ئەدەبی منداڵاندا دیارە. پەرتووکە چاپکراوەکانی بۆ منداڵان، وەریان گێڕاون بۆ سەر (٥٠) زمانی فەرمی جیهانی. زیاتر لە (٢٠) ملیۆن دانە، لە هەموو جیهاندا لە پەرتووکەکانی فرۆشراون.
(کۆرنیلیا ماریا فونکە) لە رۆژی (١٠/ دێسەمبەر/١٩٥٨) له شاری (دۆرستین) لە باکووری راین و ستفالیا لە ئەڵمانیا لەدایکبووە. باوکی ناوی (کارل هاینز فونکە) یە دایکی (هیلمی فونکه) یە. خوشک و برایەکیشی هەیە.

کۆرنیلیا فونکە، کە منداڵ بوو حەزی لە وێنەکێشانی خەیاڵی و فانتازی دەکرد. قوتابخانەی بنەڕەتی و ئامادەیی لە شاری(دۆرستین)ی زێدی لەدایکبوونی تەواوکرد.
بۆ درێژەدان بە خوێندنی باڵا، رووی لە شاری (هامبۆرگ) کرد. بڕوانامەی دپلۆمی لە لە پەروەردەدا وەرگرت. ماوەیەک وەکو نەخشەساز و وێنەکێش، نەخشەی دروستکردنی مێزی دەکێشا و وێنەی بۆ پەرتووکی منداڵان دەکێشا. دوایی بۆ ماوەی (٣) ساڵ، لە پەیمانگای هامبۆرگ، بوو بە مامۆستای وانەبێژ و هونەری شیکاری و روونکردنەوەی وێنەی دەوتەوە.
لە دوایيدا وەکو وێنەکێشێکی شیکاری، وێنەی پەرتووکی منداڵانی دەکێشا. هەر لێرەوە خولیای ئەوەی کەوتە سەر و بڕیاری دا، کە چیرۆک بۆ منداڵان بنووسێت. رووی لە جیهانی ئەدەبیاتی منداڵان کرد و بە شێوازێکی تازە، دەستی بە نووسینی چیرۆک بۆ منداڵان کرد و بڵاوی کردنەوە.
ماوەیەکیش لە کۆمەڵەیەکی خێرخوازیدا، وەکو خۆبەخشێک گرنگی بە منداڵان دەدا.
کاری دەدانەوە و خۆشی خستنە دڵی منداڵانی پەنابەران و منداڵانی قوربانیانی شەڕ بوو.
کۆرنیلیا فونکە حەزی دەکرد کە ببێت بە (فڕۆکەوان) بەڵام لە دوایيدا پلانەکەی گۆڕی و رووی بواری نووسین کرد. ماوەیەکیش وەکو وێنەگرێکی فۆتۆگرافی کاری کرد.
فونکە لە زانکۆی هامبۆرگ درێژەی بە خوێندن دا و لە ساڵی (١٩٧٩) دا، بڕوانامەی باکالۆریۆسی لە بەشی زانستی شێوازی وانەوتنەوە وەرگرت.
هەشتا بە تەواوی خۆی یەکلایی نەکردەوە و بڕیاری ئەوەی نەدا، کە لە کوێ کار بکات و ببێت بە فەرمانبەر.. بۆیە بڕیاری دا کە بچێت بەشداری لە کۆرسێکی تر بکات. وا رێکەوت ئەم کۆرسە بە دڵی فونکە بوو، دەربارەی وێنەی شیکاری پەرتووک بوو.
هەگری و خولیای چیرۆک نووسینی بۆ منداڵان، زاڵتربوو بەسەر خولیاکانی تریدا.
لەپاڵ حەزی نووسینی بۆ منداڵان، سیناریۆی بۆ زنجیرە درامای تەلەفزیۆنی (حەوت ئەستێرە) نووسی. دواتریش چەندین سیناریۆی تری بۆ دراماکان نووسی.
فونکە بە نووسینی چیرۆکی (گەورەی دزەکان) که له ساڵی (٢٠٠٠) دا نووسی و چاپیکرد و لە ئەڵمانیادا بڵاوی کردەوە. لە ساڵی (٢٠٠٢) دا وەریان گێڕایە سەر زمانی ئینگلیزی و لە ئەمریکا و وڵاتانی ئەوروپادا بڵاوبۆوە. ئەم چیرۆکە باس لە منداڵانی سەر

شەقامەکانی شاری (ڤینیسا) ی ئیتاڵیا دەکات، کە سەرکردەیەکی رەفتار و خوو نامۆ سەرکردایەتی دەکردن. تا ئێستا ئەم چیرۆکەی وەریان گێڕاوە بۆ سەر (٢٣) زمانی جیهانی. بۆ ماوەی زیاتر پێنج مانگ لە ئەمریکادا، لە سەرووی لیستی ئەو پەرتووکانەوە بوو، کە زۆرترین ژمارەی لێ فرۆشرا. ئەمەش بووە هۆی ناوبانگ دەرکردنی کۆرنیلیا فونکە و بووش بە هاندەرێکی باش بۆ ئەوەی کە فونکە درێژە بە نووسینی چیرۆک و رۆمان بدا، بە تایبەتیش چیرۆک بۆ منداڵان.

لە ساڵی (٢٠٠٣) دا، چیرۆکی (دڵی مەرەکەب) ی نووسی و چاپیکرد. هەر لەو ساڵەدا، وەریان گێڕایە سەر زمانی ئینگلیزی و لە ئەمریکا و ئەڵمانیا و بەریتانیا و کەنەدا و ئوسترالیا و چەند وڵاتێکی تر بڵاوکرایەوە. هەموو چیرۆکەکانیشی وەریان گێڕاون بۆ سەر زمانی ئینگلیزی. هۆگر و خوێنەرێکی زۆری منداڵان و مێردمنداڵانیان هەیە.
لە ساڵی (٢٠٠٤) رۆمانی (سوارەی ئەژدیها) ی نووسی و چاپیکرد و بڵاوی کردەوە.
کۆرنیلیا فونکە لەگەڵ (رۆڵف فونکە) ی هاوسەری و کچەکەی و کوڕەکەیدا، کۆچیان بۆ ئەمریکا کرد.. لە ساڵی (٢٠٠٦) دا، هاوسەرەکەی بە نەخۆشی شێرپەنجە کۆچی دوایی کرد. و کۆرنیلیا فونکە و هەردوو منداڵەکەی بە یەکجاری لە ئەمریکادا مانەوە. لە شاری (لۆس ئەنجلس) لە ویلایەتی کالیفۆرنیا، لە ماڵێکی پڕ لە پەرتووک دەژین. تەمەنی فونکە لە ئێستادا (٦١) ساڵە.. بەردەوامە لە نووسینی چیرۆک و رۆمان.
کۆرنیلیا فونکە پێی وایە، کە هەرگیز چیرۆکەکان کۆتاییان نایات. لە لاپەڕەی یەکەمدا دەست پێدەکرێن و لە دوا لاپەڕەدا کۆتاییان دێت. پەرتووکەکانیش لە ئامێزیان دەگرن. بەڵام چیرۆکەکان درێژەیان هەیە و کۆتاییان نایات.
تا ئێستا کۆرنیلیا فونکە، زیاتر لە (٤٠) پەرتووکی چیرۆکی درێژی بۆ منداڵان و رۆمان و چەندین سیناریۆی بۆ زنجیرە دراما تەلەفزیۆنییەکان نووسیوە. ئەمانەی خوارەوە ناوی هەندێک لە پەرتووکەکانێتی:
١ـ زنجیرەی (راوکەرانی تارمایی).
٢ـ زنجیرەی (مریشکە کێوی).
٣ـ سیانەی (دڵی مەرەکەب ٢٠٠٠،خوێنی مەرەکەب ٢٠٠٥،مردنی مەرەکەب ٢٠٠٧)
ئەم چیرۆکە کراوە بە فیلمی سینەمایی.

٤ـ لە پشت پەنجەرەی ئەفسووناوییەکانەوە (١٩٨٩).
٥ـ دوو جادووگەری دڕندە (١٩٩٤).
٦ـ شازادە ئێزابیلا (١٩٩٧).
٧ـ سوارەی ئەژدیها (١٩٩٧).
٨ـ هاوڕێ قەڵەوەکان (١٩٩٨).
٩ـ میک و مو لە رۆژئاوای دڕندەدا (٢٠٠٠).
١٠ـ گەورەی دزەکان (٢٠٠٠) لە ساڵی (٢٠٠٦) دا، کرایە فیلمی سینەمایی.
١١ـ سوارێکی نامەی بێناو (٢٠٠١).
١٢ـ زۆرترین برایانی دڕندە لە جیهاندا (٢٠٠٤).
١٣ـ میک و مو لە ئاسمانی دەرەوەدا (٢٠٠٤).
١٤ـ ئەو لە بەردە (٢٠١٠).
١٥ـ رووناکی مانگ (٢٠١٢).
١٦ـ سوارەی تارمایی (٢٠١٢).
١٧ـ چەقاوەسووکانی هاوین.
١٨ـ سەرجەم پەرتووکە چاپکراوەکانی لە چیرۆک و رۆمانەکان لە (٤٠) پەرتووکن.

کۆرنیلیا فونکە، وێنەکێشێکی باشیش بوو، چەند پێشانگایەکی وێنەشی کردەوە.

شایەنی باسیشە کە تا ئێستا، کۆرنیلیا فونکە، چەندین خەڵاتیان لەسەر چیرۆکەکانی پێشکەش کردوون. لەوانەش: خەڵاتی بەرزی میدالیای خاچی ئەڵمانی، خەڵاتی مانگا خوێنەرەکە، خەڵاتی پەرتووکی ئینجیلی. خەڵاتی فانتازی لە شاری فیسلان ـ ئەڵمانیا. چەند خەڵاتێکی دیکەش، کە لە لایەن کۆمپانیەکانی چاپ و بڵاوکردنەوە و سینەماوە پێشکەشیان کرد.

لە ساڵی (٢٠٠٥) دا گۆڤاری (تایم)ی ئەمریکی، کە سەد کەسایەتی ناوداری جیهانی هەڵبژار، کە لەسەر ئاستی جیهانیدا، کاریگەریان هەبوو لەو ساڵەدا، یەکێک لەو سەد کەسانە خاتوو کۆرنیلیا فونکە بوو.

رەزا شوان

نەرویج: ١٨/ ئاوگوست /٢٠٢٠

(*) بۆ نووسینی ئەم بابەتە سوودم لە چەند سایتێکی ئینگلیزی و نەرویجی وەرگرتووە.